

Документ робочої групи №11

План дій 2.0

Посилення санкцій проти Російської Федерації

Міжнародна робоча група з питань російських санкцій

24 квітня 2023 року

<https://fsi.stanford.edu/working-group-sanctions>

Вступ

У відповідь на варварське вторгнення Росії в лютому 2022 року та окупацію України коаліція з чотирьох десятків країн запровадила найбільш всеосяжні санкції проти Росії за всю історію її існування. Кількість і суворість цих санкцій вражає. Запроваджені на сьогоднішній день санкції зменшили ресурси Росії для ведення війни проти України, ще більше ізолювали російську економіку від світу і призвели до реальних витрат для російських громадян і компаній, які підтримують військові зусилля Росії. Володимир Путін був звинувачений Міжнародним кримінальним судом у скоєнні воєнних злочинів. Найважливіше те, що санкційна коаліція залишається сильною і цілеспрямованою, демонструючи готовність до подальших дій проти Росії.

Однак, на жаль, російська армія продовжує вбивати українців – як військових, так і цивільних – та окупувати українську територію, грубо порушуючи права людини та найфундаментальніші міжнародні закони. Дії Росії також загрожують безпеці та добробуту мільйонів людей за межами України. Блокада Росією українських портів і порушення нею ланцюгів постачання продовольства і добрив загострює питання глобальної продовольчої безпеки.

Єдиний спосіб зупинити триваючі вбивства, страждання та економічні руйнування – це розгромити російських військових і змусити російських солдатів вивести свої війська з суверенної території України. Збройні Сили України досягають цієї мети на полі бою. За військової допомоги країн-партнерів українські солдати можуть вигнати російських солдатів з території України. Але вони потребують допомоги міжнародної спільноти. Послаблюючи військовий потенціал Росії та зменшуючи ресурси Кремля для фінансування цієї війни, нові та більш ефективні санкції можуть надати необхідну підтримку. Країни, які прагнуть покласти край цій війні, повинні вийти за рамки інкременталізму і запроваджувати якісно жорсткіші санкції набагато швидше і з більшою силою примусу. Метою цих санкцій є припинення російського вторгнення і окупації та відновлення національного суверенітету і територіальної цілісності України. До досягнення цієї мети необхідно зробити ще більше. Кожен день, коли російські збройні сили вбивають українців, - це день, який повинен стати приводом для запровадження нових санкцій.

У цьому новому документі окреслено багато нових санкцій, які мають і можуть бути запроваджені проти Росії. Документ містить розділи: (1) Посилення санкцій щодо нафти та енергетики; (2) Посилення санкцій щодо неенергетичної торгівлі; (3) Посилення військових санкцій; (4) Посилення технологічних санкцій; (5) Посилення фінансових санкцій; (6) Конфіскація російських активів; (7) Посилення індивідуальних санкцій; (8) Визнання Росії державою-спонсором тероризму; (9) Посилення вимог до розкриття інформації; (10) Підтримка виходу бізнесу з Росії; (11) Посилення примусового виконання; та (12) Розширення санкційної коаліції.

Рівно рік тому, 19 квітня 2022 року, [Міжнародна робоча група з питань російських санкцій](#) опублікувала [Документ робочої групи №1: План дій щодо посилення санкцій проти Російської Федерації](#). Хоча спочатку вони були відкинуті як занадто радикальні, багато із

запропонованих ідей згодом були реалізовані країнами, що входять до санкційної коаліції. Ми аплодуємо цим країнам за це і закликаємо їх робити більше. З моменту виходу цієї першої статті ми опублікували ще дев'ять комплексних робочих документів з рекомендаціями щодо нових санкцій, а також численні аналітичні статті, доповіді та звіти. З усіма нашими робочими документами та публікаціями можна ознайомитися на [нашому вебсайті](#).

Цей документ – План дій 2.0 – окреслює дорожню карту розвитку санкційної політики та нових дій у 2023 році. Як і минулого року, ми продовжимо цю публікацію окремими статтями, присвяченими кожному з розділів дорожньої карти. Ми прагнемо мислити творчо і пропонувати нові ідеї країнам, які впроваджують санкції. Пропонуючи новий план дій, ми також прагнемо допомогти запобігти втомі від санкцій. Щодня українські солдати приносять найвищу жертву, захищаючи свою територію, свою свободу і свою демократію. Найменше, що може зробити решта демократичного світу, - це проявити більше лідерства у введенні та реалізації санкцій, щоб зменшити здатність Росії вбивати українських солдатів і цивільних осіб, незаконно окупуючи українську землю.

[Міжнародна робоча група з питань російських санкцій](#) має на меті надати експертні знання та досвід урядам і компаніям по всьому світу, допомагаючи формулювати пропозиції щодо санкцій, які збільшать ціну вторгнення Росії в Україну та підтримають демократичну Україну в захисті своєї територіальної цілісності та національного суверенітету. Наша робоча група складається з незалежних експертів з багатьох країн. Ми координуємо та консулюємося з урядом України та урядами країн, які запроваджують санкції. Цей процес консультацій допомагає формувати наші погляди, але наші члени висловлюють незалежні думки і не отримують вказівок від Уряду України або будь-якого іншого уряду чи організації і не діють за вказівкою. Усі члени цієї робочої групи беруть участь у консультаціях в особистому порядку. Як і в інших документах, підготовлених цією робочою групою, наша мета полягає не в тому, щоб створити консенсусний документ, а в тому, щоб запропонувати перелік можливих додаткових заходів для розгляду урядами, багатосторонніми організаціями та приватними суб'єктами. Наслідки кожної санкції не були ретельно проаналізовані, і не всі обов'язково погоджуються з кожною конкретною санкцією або запропонованою дією.

I. Посилення санкцій щодо нафти та енергетики

Поточний контекст

Україна та її партнери запровадили широке ембарго на російську нафту та вугілля. Велика сімка (G7) встановила верхню межу ціни на нафту, а європейські закупівлі російського газу різко скоротилися. Ці сміливі заходи мають значний вплив на російську економіку, про що свідчить нинішня глибока знижка на російську нафту і падіння на 85% продажів російського трубопровідного газу в Європу. Без сумніву, ці санкції зменшили

ресурси Володимира Путіна для продовження його вторгнення в Україну. За ці чудові досягнення слід особливо похвалити європейських лідерів за їхню мужність у впровадженні таких заходів, попри негативний вплив на економічний добробут їхніх власних громадян.

Однак ми вважаємо, що зараз необхідно зробити набагато більше для посилення тиску на Росію. Враховуючи важливість енергетичного сектору Росії, ми вважаємо, що подальші енергетичні санкції є ключем до обмеження її здатності розв'язувати війну, особливо тому, що G7 нещодавно вирішила не знижувати верхню межу ціни на нафту. Чим швидше ці санкції будуть впроваджені, тим коротшою може бути ця війна.

Запропоновані нові заходи

А. Зниження верхньої межі ціни на нафту

Знизити верхню межу ціни на нафту до \$45 за барель сирої нафти (барель) з цільовим показником \$30 за барель. Поточна узгоджена верхня межа ціни на нафту становить \$60 за барель, що значно перевищує граничну собівартість видобутку бареля нафти в Росії. Коаліція повинна негайно знизити верхню межу ціни на нафту на \$15 за барель до \$45 за барель – рівня, за яким російські експортери регулярно готові продавати нафту протягом останніх місяців. Вона повинна поставити собі за мету знизити верхню межу ціни на нафту до граничної собівартості російської нафти, яка, на нашу думку, наразі становить \$30 за барель, з відповідним зниженням верхніх меж на нафтопродукти.

Посилити контроль за дотриманням граничних цін на нафту. Забезпечення дотримання будь-якого рівня граничної ціни потребує серйозного посилення. Маємо кілька ідей. По-перше, країни, що входять до санкційних коаліцій, повинні створити реєстр нафтоперевізників, які мають право надавати прийнятні засвідчення. По-друге, коаліція повинна вимагати від постачальників транспортних послуг публікації підтверджень, які надають компанії-постачальники про те, що ціна вантажу не перевищує граничну ціну на нафту. По-третє, коаліція повинна вимагати надійного страхування на випадок розливу нафти та належного, актуального обліку перевірок для суден, що перевозять російську нафту. Нарешті, коаліція повинна накладати штрафи і заборони на західних операторів і постачальників послуг, які не змогли достатньою мірою забезпечити дотримання верхньої межі ціни на нафту.

Запровадити податок на імпорт російської нафти та газу до країн санкційної коаліції. Пропонуємо запровадити податок на імпорт на всю російську нафту та газ, що постачається до країн коаліції, як структурний захід для посилення верхньої межі ціни. Як додаткова перевага, цей інструмент може бути використаний для фінансування відновлення України.

В. Енергетичне ембарго

Припинити пряме постачання російського газу до Європейського Союзу (ЄС), окрім як через Україну. Ми пропонуємо санкції, що призведуть до призупинення роботи

всіх контрольованих Росією трубопровідних маршрутів, які наразі здатні транспортувати російський природний газ на європейський ринок, за винятком будь-яких потоків, що спрямовуються через українську газотранспортну систему, яка має достатню транзитну спроможність. Зокрема, цей захід покладе край використанню Росією «Турецького потоку» для постачання газу до ЄС. Крім того, ми пропонуємо санкції, які б заборонили імпорт російського скрапленого природного газу (СПГ) до Європи.

Створити резервний буфер газу в Україні. Ми закликаємо Європу створити додатковий буфер газу, що зберігається в газосховищах Західної України, щоб посилити безпеку європейського газопостачання наступної зими.

Ембарго на російську енергетику в Східній Азії. Закликаємо партнерів України у Східній Азії (наприклад, Японію, Південну Корею та Тайвань), які суттєво скоротили закупівлі російських енергоносіїв, наслідувати приклад Європи і припинити їхню купівлю. Вони повинні встановити чіткі терміни припинення закупівель російського СПГ, нафти та вугілля, з цільовими та обмеженими у часі виключеннями, якщо це буде потрібно. Японія могла б взяти на себе ініціативу, взявши на себе таке зобов'язання перед проведенням саміту G7 у травні.

Примусове виконання в третіх країнах. Країни санкційної коаліції повинні вивчити можливість запровадження антидемпінгових або подібних заходів проти будь-якої країни, яка надмірно використовує російські енергоносії. Обмежувальні заходи, такі як тарифи або квоти, можуть бути виправдані, якщо країни збільшили імпорт російських енергоносіїв (наприклад, сирої нафти), а потім збільшили експорт енергоємних продуктів (наприклад, нафтопродуктів) до країн санкційної коаліції.

С. Інші заходи у нафтогазовому секторі

Санкції проти російських нафтогазових компаній. Накласти повні санкції на всі російські нафтогазові компанії – включаючи «Газпром», «Газпромнефть», «Роснефть», «Сургутнафтогаз», «Лукойл», «Татнефть», «Транснефть», «Сибур», «Зарубежнефть» і «Новатек» - з обмеженими винятками для транзакцій, що відповідають граничним цінам на нафту, і з тимчасовим виключенням з європейського ембарго.

Санкції проти «Газпромбанку». Накласти повні санкції на «Газпромбанк», який раніше був звільнений від санкцій для сприяння торгівлі енергоносіями.

Накласти повне оподаткування на західні нафтогазові компанії, що залишаються в Росії. Уряди санкційної коаліції повинні запровадити 100% податок на будь-яку вигоду, отриману однією з їхніх нафтогазових компаній – таких як Total і SLB – від діяльності в Росії або Білорусі з 24 лютого 2022 року, з будь-якими доходами, призначеними для підтримки відновлення України.

Заблокувати доступ Росії до західних нафтогазових сервісів. Заборонити надання передових західних нафтопромислових та комп'ютерних послуг російській нафтовій галузі, включаючи, але не обмежуючись, послуги з буріння, капітального та поточного ремонту

свердловин, а також ліцензування або продаж пакетів програмного забезпечення для нафтового сектору, підкріпивши це заходами проти будь-яких компаній, які намагаються надавати ці послуги російським компаніям через посередників або треті юрисдикції.

Санкції проти російських нафтосервісних компаній. Ми пропонуємо накласти санкції на нафтосервісні дочірні компанії основних російських нафтових компаній (наприклад, «Роснефть-Бурение», «Газпром Бурение», «Сургутнефтегаз») та основні незалежні російські нафтосервісні компанії (наприклад, «Нафтагаз», «Буринтех», «Интегра Бурение»), щоб обмежити доступ до західних технологій.

D. Інші заходи, пов'язані з енергетикою

Накласти санкції на «Росатом». Ми закликаємо всі країни коаліції запровадити санкції проти «Росатому». Як ми вперше рекомендували в нашому документі Робочої групи №8¹, ми пропонуємо попереджувальний пакет заходів, включаючи заборону на російський уран, персональні санкції проти керівництва «Росатому» та посадових осіб «Росатому», які працюють в Україні. Ці дії повинні поєднуватися з надійним зобов'язанням щодо подальших санкцій, якщо Росія спровокує ядерний інцидент в Україні, включаючи повні санкції проти «Росатома» та всіх його дочірніх компаній, з цільовим винятком для компанії, яка має провести впорядкований перегляд існуючих контрактів.

Запровадити обмеження на енергоємний експорт. Ми закликаємо до підвищення тарифів на окремі енергоємні товари російського експорту та продовження граничного рівня цін для утримання цін на нафтохімічну продукцію та азотні добрива, що продаються країнам санкційної коаліції, на рівні, що відповідає граничній ціні на нафту.

II. Посилення санкцій щодо неенергетичної торгівлі

Поточний контекст

Торгівля між країнами санкційної коаліції та Росією різко скоротилася з початку російського вторгнення в Україну. Водночас ми спостерігаємо співставне зростання торгівлі між країнами санкційної коаліції (зокрема, ЄС) та сусідами Росії (зокрема, в Центральній Азії та на Кавказі), що супроводжується аналогічним зростанням торгівлі між сусідами Росії та Росією. Правдоподібним поясненням цієї закономірності може бути те, що Росія спрямовує частину своєї торгівлі (наприклад, імпорт продукції, що потенційно підпадає під санкції, в тому числі продукції подвійного призначення) через сусідні країни, щоб уникнути санкцій.

¹ Див. [Документ робочої групи №8: Росатом і цивільна ядерна енергетика: Рекомендації щодо санкцій](#), Міжнародна робоча група з питань санкцій, листопад 2022 року

У 2022 році неенергетичний експорт Росії становив приблизно 40% від загального обсягу експорту і перевищив 200 мільярдів доларів. За оцінками, 30% всього російського експорту (включаючи енергоносії) і 25% всього російського імпорту перебувають під санкціями.² За даними Єврокомісії, з початку вторгнення ЄС заборонив експорт товарів до Росії на суму понад 43,9 мільярда євро (49% експорту ЄС до Росії у 2021 році) та імпорту товарів на суму 91,2 мільярда євро (58% імпорту ЄС з Росії у 2021 році) в рамках чинних санкцій.³ ЄС запровадив заборони на широкий спектр російських товарів, включаючи готову продукцію та напівфабрикати зі сталі, золото, цемент, целюлозу та папір, певні машини та прилади, проміжні хімічні продукти, деякі добрива, асфальт, синтетичний каучук та пластмаси. ЄС також перекрив експорт до Росії конкретних товарів і послуг для нафторозвідки, енергетики, авіації, космічної промисловості, передових технологій (наприклад, квантових комп'ютерів, передових напівпровідників, електронних компонентів і програмного забезпечення), певних видів машин і транспортного обладнання, товарів подвійного призначення та професійних послуг.

Однак нинішній режим санкцій як на експорт, так і на імпорту може бути посилений за рахунок (1) розширення сфери дії санкцій та зменшення кількості товарів російського експорту та імпорту, які все ще не підпадають під санкції, та (2) усунення лазівок і посилення примусового виконання чинних санкцій. Ми рекомендуємо розширити часткові ембарго та запровадити нові заборони.

Запропоновані нові заходи

Метали. Ми пропонуємо запровадити повне ембарго на всю металургійну продукцію без винятків, але з тривалими перехідними періодами (як у випадку з імпортом слябів до ЄС, який був дозволений в межах квоти понад 3,7 млн тон на рік до 2024 року). Ми також рекомендуємо запровадити заборону на металопродукцію, перероблену в третій країні з використанням сталі, що походить з Росії, серед усіх членів санкційної коаліції. Оскільки ця заборона почне діяти в ЄС з 30 вересня 2023 року, всі інші країни санкційної коаліції повинні зробити те ж саме. Країни також повинні закрити важливі прогалани в нинішньому режимі, поширивши повні санкції на металургійні компанії, які постачають сировину російським військовим для озброєння і фінансують війну за рахунок значних податкових платежів (наприклад, «Алроса», «Евраз», «Мечел», «Металлоинвест», «ММК», «Норильський нікель», «НЛМК», «Полиметалл», «Полюс», «Русал», «Северсталь», «ТМК», «Уралсталь» і «ВСМПО-Ависма»).

Санкції проти російських металів важливі з двох причин. По-перше, вони становлять значну частину доходів Росії від експорту. У 2021 році Росія експортувала чорних металів і супутніх товарів на загальну суму \$32,9 млрд. Майже третина (29,4%, або \$8,5 млрд) від

² Оцінка Київської школи економіки на основі даних про торгівлю Росії у 2021 році.

³ Див. [Пояснення щодо санкцій ЄС проти Росії](#)

загального обсягу експортованих чорних металів була поставлена на ринок ЄС. По-друге, українська металургійна продукція може стати альтернативою імпорту з Росії для ЄС та інших ринків. Україна може частково замінити постачання чавуну, залізної руди та заготовки за умови вирішення логістичних проблем (за даними «Метінвесту»). Однак, санкції ЄС *не* включали обмеження на торгівлю товарами за кодами ТН ЗЕД 7201 – 7205 (включаючи код 7202 – феросплави), а також залізною рудою (код 2601). Крім того, російська металургійна продукція не потрапила під санкції деяких членів коаліції, хоча була частково заборонена ЄС та Великою Британією.

Алмази. Бельгія була найбільшим у світі покупцем російських алмазів. У 2021 році Бельгія імпортувала 41% всього російського експорту алмазів, що забезпечило Росії \$2,1 млрд. Хоча в 2022 році Бельгія скоротила свій імпорт на 22%, він залишається значним. За останній рік США, Канада, Велика Британія, Нова Зеландія та Багамські острови запровадили санкції проти «Алроси», головного російського виробника алмазів.⁴ Менші російські виробники, такі як «Гриб Даймондс», потрапили під санкції через санкції проти його власника, банку ВТБ. Проте ЄС не запровадив санкцій ні проти алмазів, ні проти «Алроси». Крім того, все ще існує лазівка «країни походження», оскільки імпорт російських алмазів, які зазнали «суттєвої трансформації» в результаті огранування і полірування в інших країнах, все ще дозволений.

Цей основний генератор доходів для фінансування російської війни в Україні має бути скорочений. ЄС має включити «Алросу» і «Гриб Даймондс» до списку санкцій та запровадити індивідуальні санкції проти топ-менеджменту «Алроси». Крім того, ЄС має запровадити заборону на імпорт усіх російських алмазів (код ГС 7102), а також накласти санкції на торгівлю російськими алмазами, які обробляються в третіх країнах, щоб усунути лазівки в визначенні країни походження, таким чином обмеживши можливість російських алмазів набувати неросійське позначення країни походження. Санкційна коаліція повинна погодитися на систему відстеження походження необроблених алмазів і посилення простежуваності ланцюгів поставок, як це запропонував уряд Бельгії.

Золото. Оскільки санкції щодо російського золота були добре скоординованими і всеосяжними, вони призвели до видимого впливу у вигляді зменшення обсягів експорту золота до країн-членів коаліції. Але для подальшого посилення впливу цих санкцій ми рекомендуємо поширити золоте ембарго на ювелірні вироби, що походять з Росії, усіма членами коаліції. Крім того, слід ввести заборону на імпорт золота з країн з високим ризиком бути перекупником російського золота (Об'єднані Арабські Емірати, Китай, Індія та Туреччина повинні бути в першій хвилі), якщо не буде надано доказів його неросійського походження. Слід запровадити повні блокуючі санкції проти 10 найбільших російських

⁴ На «Алросу» припадає 90% російських алмазодобувних потужностей і 28% світового видобутку алмазів. Алроса на 33% належить Російській Федерації і на 33% - уряду Республіки Саха (Якутія), а решта акцій перебуває у відкритому обігу.

золотодобувачів і виробників, а також запровадити суворий експортний контроль за постачанням машин і обладнання для видобутку та виробництва золота в Росії..

Послуги. Найбільш повні версії заборон на експорт послуг були прийняті ЄС та Швейцарією. Зокрема, ЄС наклав заборону на надання послуг уряду Росії або юридичним особам, створеним у Росії, у сфері ІТ-консалтингу, юридичного консалтингу, архітектури та інжинірингу. Російський бізнес значною мірою залежить від західних країн у сфері імпорту юридичних та високотехнологічних послуг (понад 80% усіх юридичних послуг імпортується з країн G7, що суттєво впливає на спроможність російського бізнесу здійснювати свою міжнародну діяльність).⁵ Пропонуємо іншим країнам санкційної коаліції повторити повну заборону ЄС на експорт послуг і, відповідно, узгодити заборони на послуги, особливо на юридичні та ІТ-послуги, архітектурні та інжинірингові послуги.

Додаткові товари. Різні країни накладають різні санкції на товари, створюючи таким чином лазівки. Узгодження списків санкційних товарів у рамках коаліції допоможе запобігти перенаправленню та обходу торгівлі. Санкції, запроваджені окремими країнами коаліції, мають бути поширені на всіх її членів. Ця логіка стосується, наприклад, діамантів (заборонених США), риби (заборонених Великою Британією і частково заборонених ЄС), сталевих виробів (заборонених Великою Британією та ЄС), деревини (заборонених Великою Британією та ЄС) тощо.

III. Посилення військових санкцій

Поточний контекст

Загальні санкції щодо товарів військового призначення та подвійного використання були запроваджені проти Російської Федерації у 2014 році, після того, як Володимира Путін незаконно анексував Крим, а російські сили безпеки та збройні сили взяли участь у бойових діях на сході України. З лютого 2022 року санкційна коаліція докладає більш узгоджених і успішних зусиль, щоб обмежити доступ Росії до передових технологій. Було розширено список компаній та фізичних осіб, залучених до військового виробництва, розширено список товарів подвійного призначення, заборонених до експорту, а також призупинено дію торгових ліцензій.

Постійна потреба Росії в імпортних високотехнологічних компонентах підкреслює залежність, яку використовують санкції, що призводить до тимчасової зупинки

⁵ «Санкції ЄС проти Росії тепер включають заборону на надання юридичних консультаційних послуг», *Європейська Бізнес Асоціація*, 14 жовтня 2022 року, <https://eba.com.ua/en/sanktsiyi-yes-proty-rosiyi-vidteper-vklyuchayut-zaboronu-nadannya-yurydychnyh-poslug>.

виробництва, збільшення виробничих витрат, зниження якості обладнання та зменшення кількості атак, оскільки у російських військових закінчилися високотехнологічні види озброєнь, такі як високоточні ракети. Хоча деякі російські оборонні компанії перейшли на цілодобове виробництво, вони зосередилися на модернізації озброєнь, а не на виробництві нових моделей. Наприклад, «Уралвагонзавод», єдиний російський виробник танків, досі не застосував жодного танка «Армата» – своєї найсучаснішої розробки – в бою. Замість цього компанія зосередилася на модернізації старого обладнання, такого як Т-62, незважаючи на брак високотехнологічних компонентів. Вплив санкцій на російську оборонну промисловість був пом'якшений завдяки схемам обходу санкцій.

Запропоновані нові заходи

Для посилення режиму санкцій щодо товарів військового призначення та подвійного використання, а також для обмеження доступу російського оборонного сектору до передового обладнання ми пропонуємо такі заходи:

Покращити співпрацю щодо санкцій на товари військового та подвійного призначення. Наразі санкційні списки країн коаліції суттєво відрізняються навіть щодо ключових підприємств російської оборонної промисловості. Різні підходи до класифікації товарів подвійного використання створюють додаткові можливості для обходу. Ми пропонуємо країнам домовитися про узгоджене визначення того, які товари вважаються товарами «подвійного використання», і застосовувати обмеження послідовно в різних юрисдикціях.

Посилити експортний контроль та контроль за дотриманням санкцій. Було виявлено кілька схем ухилення, включаючи використання посередників у країнах, на які не поширюються санкції, реструктуризацію компаній з метою приховування юридичних або фізичних осіб, на яких поширюються санкції, і закупівлю компонентів для складання в Росії. Обмеженість санкційного контролю та складність виявлення кінцевих користувачів призвели до того, що західні компоненти можна знайти в новій російській військовій техніці. Ми пропонуємо посилити процес ліцензування експорту та посилити контроль за дотриманням санкцій, приділяючи особливу увагу підсанкційній продукції, яка продається посередникам та країнам, що тісно пов'язані з Росією і можуть виступати посередниками для російських компаній. Створення єдиної бази даних з усіма підсанкційними організаціями та установами, включно з пов'язаними сторонами (наприклад, дочірніми компаніями та членами сім'ї), могло б значно посилити експортний контроль та його дотримання. Крім того, ми пропонуємо запровадити інструкції для компаній щодо перевірки операцій на відповідність режиму санкцій, які допоможуть їм виявляти та уникати торгівлі з Росією. Слід запровадити обов'язок діяти з належною ретельністю при дотриманні цієї процедури.

Ми також закликаємо приватний космічний сектор якнайшвидше надати відкриті мультиспектральні дані геопросторових знімків для використання аналітиками з академічних установ, неурядових організацій, аналітичних центрів та журналістами-розслідувачами, щоб допомогти у відстеженні дотримання санкцій, обходу санкцій та примусового виконання санкцій. Ця інформація повинна включати як оптичні, так і радіочастотні дані, які можуть допомогти вирішити проблему так званих «темних кораблів», пов'язану з суднами, що обходять санкції і намагаються уникнути виявлення на платформах відстеження на основі АІС з відкритим вихідним кодом..

Запровадити вторинні санкції проти компаній у третіх країнах, які постачають Росії товари військового та подвійного призначення. Торговельні потоки змістилися щодо важливих компонентів і товарів подвійного призначення, причому спостерігається зростання торгівлі високотехнологічними товарами з країнами, що не входять до санкційної коаліції. Наприклад, Росія різко збільшила імпорт напівпровідників та інтегральних електронних схем з країн, що не входять до санкційної коаліції. Вартість китайського експорту напівпровідників до Росії підскочила з \$200 млн у 2021 році до понад \$500 млн у 2022 році. Тому ми пропонуємо, щоб коаліція запровадила вторинні санкції проти суб'єктів у третіх країнах, які продовжують постачати російському військовому сектору ці технології. Санкційна коаліція повинна оголосити про цю політику зараз, щоб допомогти утримати треті країни від надання такого роду військової допомоги.

Розширити перелік товарів подвійного використання, включивши до нього будь-які цивільні товари, які використовуються в рамках військових операцій. Наприклад, оскільки планшети та ноутбуки широко використовуються для керування безпілотниками на фронті, їхній експорт до Росії має бути заборонений. Цивільні товари також можуть містити компоненти, такі як мікрочіпи, які можуть бути перепрофільовані для військового виробництва. Пропонуємо включити ці товари та програмне забезпечення до списків товарів подвійного використання та обмежити торгівлю ними з Росією.

Для підвищення ефективності санкцій щодо товарів подвійного використання перелік таких товарів має бути приведений у відповідність до кодів Гармонізованої системи (ГС), які використовуються в усьому світі для класифікації торговельних товарів. Санкції мають бути розширені, щоб охопити всі товари в межах одного 4-значного коду ГС, який містить принаймні один товар подвійного використання, аби в кінцевому підсумку покращити дотримання санкцій завдяки спрощенню моніторингу та правозастосування.

Припинити виробництво та/або постачання високотехнологічної продукції, яка допомагає російським військовим. Російські ракети і безпілотники оснащені мікрочіпами іноземного виробництва, які підтримують ГЛОНАСС – російську супутникову навігаційну систему, що спрямовує їх на обрані цілі. Кілька іноземних компаній, зокрема Linx Technologies (США), Qualcomm (США) і STMicroelectronics (Швейцарія), як

повідомляється, продовжують виробляти мікročіпи з підтримкою ГЛОНАСС і продавати їх Росії через численні підставні компанії, навмисно чи ні. Видалення цієї функції може зменшити російський військовий потенціал і можливість обходу санкцій. Крім того, оскільки GPS продовжує використовуватися в російській військовій техніці, ми пропонуємо, як мінімум, обмежити використання GPS російськими військовими в прикордонних регіонах Білорусі та Росії, а також на окупованій території України.

Запровадити комплексні санкції проти російського та білоруського військово-промислового сектору. Ці санкції мають поширюватися на всі дочірні компанії та юридичні особи кожного холдингу (наприклад, «Ростех») у цьому секторі, щоб ускладнити закупівлю імпортованих компонентів, необхідних для виробництва озброєнь. Вони також повинні включати санкції проти будь-яких пов'язаних сторін російської військової промисловості або посадових осіб.

IV. Посилення технологічних санкцій

Поточний контекст

У листопаді 2022 року ми опублікували Документ робочої групи №7 щодо санкцій у сфері ІТ та технологій,⁶ в якому запропонували низку рекомендацій, що охоплюють (i) ІТ та технологічну інфраструктуру подвійного призначення, а також об'єкти, які беруть участь у розгортанні та ланцюжку постачання технологічних можливостей подвійного призначення; (ii) необхідність прискорити ліквідацію пов'язаних з ІТ підрозділів західних компаній у Росії та як це зробити ефективно; (iii) шляхи протидії розширенню кібератак російського походження проти України, її союзників та об'єктів критичної інфраструктури; та (iv) стратегії створення відкритих, справедливих і здорових соціальних екосистем в Інтернеті, а також боротьби з використанням цих екосистем державними структурами для поширення пропаганди та дезінформації з метою підриву підтримки України або заподіяння прямої шкоди окремим особам та організаціям. Усі ці запропоновані заходи все ще мають бути реалізовані.

Запропоновані нові заходи

Продаж та експорт технологій подвійного призначення до Росії. Ми вкотре наголошуємо на критичній необхідності вжити заходів, щоб зупинити потік ІТ та супутніх технологічних товарів до Росії первинними та вторинними каналами. За останній рік

⁶ Див. [Робочий документ №7: ІТ та допоміжні технології - рекомендації щодо санкцій](#), Міжнародна робоча група з питань санкцій, листопад 2022 р.

Кремль успішно створив для російського бізнесу і держави умови для обходу обмежень на доступ до західних технологій. Уряди країн-членів санкційного альянсу недостатньо розслідують такі випадки і не притягують компанії до відповідальності.

Переконливі докази свідчать про те, що західні комп'ютерні чіпи, оптичні приціли, безпілотники та багато інших компонентів і готової продукції використовуються Росією у війні проти України. Це неприйнятно і має бути припинено.

Окрім санкцій, мають існувати ефективні багатосторонні механізми координації для виявлення витоків і стимулювання компаній до більш проактивної позиції у блокуванні таких потоків товарів, які підривають цілі України та її союзників. Останні повідомлення свідчать, що Китай, Пакистан, Казахстан та інші регіональні сусіди Російської Федерації використовуються для забезпечення безперервного постачання споживчих і промислових компонентів, які згодом виявляються в техніці, знайденій після російських втрат на полі бою. Це має бути припинено через загрозу або застосування вторинних санкцій.

Існуючі ІТ та пов'язані з ними технологічні активи в Росії. Необхідно не лише суворо запобігати надходженню технологій подвійного призначення (або будь-яких їхніх потенційно подвійних компонентів) до Російської Федерації та її відомих партнерів, які сприяють таким потокам, але й заблокувати та вимкнути будь-які наявні ІТ-ресурси західних компаній, розгорнуті на території Росії (наприклад, центри обробки даних, серверні кластери, склади для ІТ-ланцюгів постачання, ліцензійне програмне забезпечення (проміжне програмне забезпечення, мікропрограми та пов'язані з ними контролери пристроїв, вебпрограми тощо), щоб унеможливити їхнє повторне використання російським урядом і його партнерами на шкоду інтересам України та її союзників.

Росія не лише використовує західне програмне забезпечення та ІТ-інфраструктуру у військових і суміжних з ними цілях (див. Документ Робочої групи №7 для більш детального розгляду), але й доступ до такої інфраструктури та мереж продовжує надавати можливість Росії вести гібридну війну проти європейських і американських інформаційних систем.

Державні кібератаки, що фінансуються державою. Ще до повномасштабного вторгнення в Україну у 2022 році Російська Федерація активізувала використання вразливостей суверенної інформаційної інфраструктури України та її союзників, публічних урядових вебсайтів, телерадіокомпаній, а також широкого спектру інформаційних систем, пов'язаних з державними установами та організаціями громадянського суспільства. Протягом минулого року інтенсивність атак значно зросла і продовжує ставити під загрозу критично важливу енергетичну, інформаційну та фінансову інфраструктуру, потенційно впливаючи на функціонування урядових програм і пригнічуючи економічну активність.

Російські кібератаки використовують мережеву інфраструктуру, яка живиться і керується комутаторами, маршрутизаторами, акумуляторами, програмним забезпеченням, проміжним програмним забезпеченням і контролерами пристроїв, IP-інспекцією пакетів і різноманітною технічною інфраструктурою, значна частина якої розроблена, виготовлена або зібрана західними компаніями. Те ж саме стосується користувацьких вузлів (тобто

ноутбуків, настільних комп'ютерів, серверних блейдів, хмарних ресурсів і мобільних обчислювальних пристроїв), які використовуються для взаємодії з цифровою діяльністю, пов'язаною з атаками.

Ми рекомендуємо запровадити широкі санкції проти західних постачальників будь-якого програмного забезпечення, послуг чи інфраструктури, які можуть пасивно чи активно підтримувати незаконну кібердіяльність Російської Федерації та пов'язаних з нею суб'єктів. Цей захід включає активне відключення будь-яких таких послуг або доступу до них, залежно від обставин.

Державна дезінформація та пропаганда. Західні соціальні медіа-платформи та новинні організації продовжують використовуватися для дезінформації та пропагандистських кампаній, мета яких - посіяти розбрат, підірвати підтримку України та завдати шкоди конкретним особам і організаціям, які виступають проти російської війни. Для урядів, громадянського суспільства, соціальних мереж і новинних платформ, а також зацікавлених сторін цих платформ залишається критично важливим шукати ефективні, масштабовані та демократичні способи викорінення скоординованого використання Інтернету як засобу державної пропаганди.

Документ Робочої групи №7 пропонує кілька потенційно життєздатних механізмів, зокрема (i) створення спільних ресурсів та інструментів підзвітності, що забезпечить вищий рівень координації між ключовими учасниками; (ii) застосування регуляторних заходів, що класифікують певні види діяльності в соціальних мережах з високим охопленням як такі, що вимагають дотримання правил мовлення; та (iii) механізми швидкого та справедливого перегляду акаунтів, які було вимкнено, механізми перевірки особи та автентифікації, що підтримують безпечні та інклюзивні екосистеми для всіх стандартних користувачів.

Чимало ще належить зробити для зменшення впливу західних технологій на підрив суверенітету України. Наразі західні технології пронизують процеси мобілізації, підготовки та розгортання військ, логістику та структури воєнного забезпечення, активне прийняття рішень, націлювання, відстеження, розвідку та оборонні операції, а також створення цільних пропагандистських та інформаційних стін, побудованих і підтримуваних Кремлем. Країни санкційної коаліції повинні набагато активніше застосовувати описані тут інструменти, щоб зменшити західну технологічну підтримку військової машини Путіна.

V. Посилення фінансових санкцій

Поточний контекст

Союзники України наклали численні обмеження на російські фінансові установи, включаючи повну заборону на транзакції та заморожування активів, обмеження доступу до фінансових ринків та ринків капіталу, обмеження на випуск боргових зобов'язань та акцій,

а також відключення від системи передачі фінансових повідомлень SWIFT. Крім того, проти Центрального банку Російської Федерації (ЦБ РФ) і Російського фонду національного добробуту (ФНД) були введені санкції у вигляді заборони на проведення транзакцій і заморожування активів в юрисдикціях країн коаліції. Незважаючи на початковий сплеск попиту на ліквідність і різке знецінення рубля, системної фінансової кризи не сталося, значною мірою завдяки рекордним доходам від продажу нафти і газу, згенерованим підвищенням цін, спричиненим війною, а також політичній реакції ЦБ РФ. Тепер, коли доходи від нафти і газу зменшилися, ми пропонуємо, щоб санкційна коаліція ще більше посилила санкції проти російських банків у ситуації, коли уряд вичерпує свої ліквідні резерви і стикається зі зростаючою проблемою фінансування свого дефіциту.

Запропоновані нові заходи

А. Російські банки

Запровадити повні санкції проти десяти найбільших російських банків. Обмеження щодо найбільших російських банків – «Сбербанк», «ВТБ», «Газпромбанк», «Альфа-банк», «Россельхозбанк», «Кредитный банк Москвы», банк «Открытие», «ВЭБ», «Промсвязьбанк» та «Совкомбанк» – не узгоджуються між членами санкційної коаліції. Ми закликаємо партнерів України запровадити повноцінні санкції проти всіх цих установ, які ще не охоплені комплексними заходами. Зокрема, немає переконливих аргументів для виключення «Газпромбанку» з-під повних санкцій, оскільки залежність Європи від російських енергоносіїв фактично подолана. Обмежені винятки можуть бути розглянуті для конкретних транзакцій, у тому числі тих, що підпадають під цінові обмеження G7 на російську нафту та нафтопродукти.

Зрештою, коаліція повинна поширити повні санкції на всі системно важливі банки. Хоча на десять найбільших установ припадає понад три чверті активів російської банківської системи, ми пропонуємо поширити повні санкції на всі системно важливі банки, які здатні частково замінити найбільші банки. Робочим визначенням для «системно важливих» банків можуть бути 30 найбільших російських банків, але санкційна коаліція повинна бути гнучкою, враховуючи динамічні зміни, що відбуваються з боку російських банків у відповідь, зокрема, на санкції. Вона повинна бути готова діяти проти будь-якого значного банку, який отримує ліцензію в третій країні або відіграє ключову роль в обході санкцій. У цьому контексті ми вітаємо введення повних санкцій проти «МТС» Сполученими Штатами після отримання нею банківської ліцензії в Об'єднаних Арабських Еміратах як своєчасну і адекватну відповідь.

Встановити граничні терміни для виходу решти іноземних банків з російського ринку. У той час як багато іноземних банків вийшли або близькі до завершення свого виходу (наприклад, Société Générale та Citibank), кілька західних банків (наприклад, Raiffeisenbank, UniCredit та угорський OTP) залишаються в Україні. Це неприйнятно. Регулятори, включаючи Європейський центральний банк, повинні встановити чіткі процеси

і терміни, які призведуть до виходу з ринку всіх банків, що перебувають під їхньою юрисдикцією. Крім того, такі органи влади, як Управління з контролю за іноземними активами Міністерства фінансів США (OFAC) та Управління з впровадження фінансових санкцій Міністерства фінансів Великобританії, повинні рішуче забезпечувати дотримання існуючих санкцій у фінансовому секторі.

Відключити всі великі російські банки від SWIFT, щоб підвищити транзакційні витрати. Відключення банків від SWIFT не означає, що вони більше не зможуть здійснювати транскордонні транзакції, оскільки існують альтернативні системи. Однак відключення додаткових установ може призвести до подальшого зростання витрат і, таким чином, послабити банківську систему в цілому. Ми усвідомлюємо, що підштовхування російських банків до використання альтернативних каналів може ускладнити відстеження їхньої діяльності, але вважаємо, що на такий компроміс варто піти.

В. Додаткові фінансові санкції

Погрожувати установам третіх країн вторинними санкціями, щоб закрити лазівки. Із запровадженням нових обмежень щодо російських банків неминуче з'являться нові спроби обійти санкції через фінансові центри за межами юрисдикції санкційної коаліції – наприклад, Дубай, Гонконг та Сінгапур – і вони вже зараз здійснюються. Партнерам України слід розглянути можливість цілеспрямованого застосування загрозливих вторинних санкцій, щоб спонукати установи третіх країн припинити відносини з російськими банками. Цей захід є особливо важливим щодо російських установ, залучених до оборонного сектору Росії.

Утримувати іноземні активи поза зоною досяжності російської держави. Міжнародні санкції проти Центрального банку Росії (ЦБ РФ) та Фонду національного добробуту (ФНД), зокрема заборона на проведення транзакцій та заморожування активів, є одними із заходів, які найбільше вплинули на загальну макростабільність. Однак, хоча значна частина валютних резервів була заблокована через санкції в перші дні повномасштабного вторгнення – близько \$315 мільярдів (або 55% від загального обсягу) за поточною оцінкою – Росія придбала нові активи за кордоном у 2022 році завдяки значним надходженням іноземної валюти від експорту енергоносіїв – \$147 мільярдів, згідно з даними платіжного балансу ЦБ РФ. Утримання цих потенційних джерел фінансування поза зоною досяжності російської влади також вимагає усунення потенційних лазівок у санкційному режимі. Зокрема, ми пропонуємо поширити обмеження на будь-які державні органи, які можуть бути використані для забезпечення ліквідної іноземної валюти через транскордонні операції, включаючи Державний фонд дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння («Гохран») при Міністерстві фінансів.

Припинити багатостороннє фінансування проєктів, які передбачають імпорту з Росії. Після повномасштабного вторгнення в Україну гроші, які Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) надав уряду Грузії, були використані для закупівлі рухомого складу для тбіліського метро в Росії. Щоб запобігти використанню інститутів

демократичних держав для фінансування майбутньої російської агресії, ми пропонуємо всім багатостороннім кредиторам – і особливо великим європейським інститутам розвитку, таким як ЄБРР та Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) – заборонити використання їхніх коштів для закупівлі товарів у Росії на час війни.

Заборонити нові інвестиції в Росію та заморозити існуючі проекти. Сполучені Штати, Велика Британія та Японія заборонили конкретні види інвестицій або запровадили широкі заборони. Ми закликаємо ЄС та інші країни коаліції якнайшвидше наслідувати цей приклад. Крім того, уряди повинні примусово заморозити існуючі інвестиції компаній, що перебувають під їхньою юрисдикцією.

VI. Конфіскація російських активів

Поточний контекст

Невдовзі після вторгнення країни G7 заморозили приблизно 315 мільярдів доларів резервів ЦБ РФ, які зберігалися в їхніх юрисдикціях. Крім того, з початку війни було заморожено близько \$66 млрд приватних російських активів.⁷ Тепер ці активи мають бути передані Україні. Деякий невеликий прогрес був досягнутий у питанні конфіскації приватних активів. Новий канадський закон відкриває шлях до конфіскації майна іноземної держави за певних обставин.⁸ Новий закон США також дозволить передачу майна підсанкційній особі, яка прагне уникнути санкцій.⁹ У лютому 2023 року ЄС створив спеціальну групу для пошуку рішень, які б дозволили використати заморожені російські активи для підтримки України, а Європейська комісія вимагатиме від країн-членів ЄС повідомляти про будь-які активи, що перебувають у розпорядженні їхніх фінансових установ. Тим не менш, конфіскації російських державних активів досі не відбулося.

Запропоновані нові заходи

А. Уточнити юридичні повноваження щодо конфіскації

Визначити бенефіціарних власників. Там, де цього не зроблено, слід ухвалити національне законодавство, яке уможливить ефективну ідентифікацію російських активів,

⁷ Ця цифра є приблизною оцінкою, що ґрунтується на загальнодоступних даних, включаючи звіти Робочої групи з дослідження російських еліт, довірених осіб та олігархів (REPO) та повідомлення швейцарської влади.

⁸ Закон про спеціальні економічні заходи, червень 2022 року

⁹ Закон про консолідовані асигнування, грудень 2022 року. Близько \$5,4 млн активів Костянтина Малофєєва, якого звинувачували в ухиленні від санкцій, були переведені в Україну відповідно до цього закону в лютому 2023 року.

у тому числі тих, що належать номінальним бенефіціарам і через багатюрисдикційні структури.

Уточнити національні правові повноваження щодо арешту російських суверенних активів. Кожна з країн, що запровадили санкції, має різні правові повноваження щодо розпорядження замороженими активами, а також різні конституційні та суверенні імунітети для захисту суверенних активів. Ми закликаємо кожен з країн, що запровадили санкції, ухвалити або уточнити всеосяжне законодавство, якщо його ще немає, для забезпечення наступних правових повноважень. По-перше, в кожній країні національне законодавство повинно визначати та уповноважувати компетентний національний орган ініціювати конфіскацію або передачу російських суверенних активів. По-друге, національне законодавство має передбачати можливість скасування будь-якого захисту суверенного імунітету у виняткових обставинах, таких як явні порушення Росією міжнародного права. Нарешті, кожна країна повинна забезпечити, щоб будь-який процес конфіскації був структурований відповідно до належної правової процедури та будь-яких національних конституційних гарантій, які можуть бути застосовані.

Ухвалити законодавство, яке забезпечить правову основу для конфіскації приватних активів. Ми також рекомендуємо ухвалити законодавство в країнах, що запровадили санкції, яке б дозволило конфіскацію приватних активів підсанкційних юридичних і фізичних осіб у рамках процедур, що відповідають належній правовій процедурі, будь-яким застосовним національним конституційним положенням і принципу верховенства права.

В. Передавати та управляти конфіскованими активами

Створити фонд для відбудови України.¹⁰ Після ухвалення нових законів, а також вилучення резервів ЦБ РФ і розміщення їх на ескроу-рахунках, країни повинні провести переговори і ухвалити міжнародну угоду, яка визначатиме управління, мету і джерела фінансування фонду для відновлення України, а також компенсації українським жертвам війни («Фонд відбудови»). Країни, які беруть участь у передачі активів, повинні призначити правління та виконавче керівництво фонду. У координації з урядом України, зокрема з Державним агентством з питань відновлення та розвитку інфраструктури і Національним банком України, слід передбачити фінансування виплати компенсацій українським жертвам війни та фінансування реконструкції.

¹⁰ Хоча потужний міжнародний фонд відбудови є нашою довгостроковою рекомендацією для ефективного використання величезної кількості заморожених російських активів, ми повинні пояснити, що, де це доречно і відповідає принципу верховенства права, менші двосторонні перекази на підтримку допомоги Україні у сфері безпеки та/або нагальних гуманітарних потреб можуть становити важливу частину потужного і гнучкого глобального зобов'язання щодо допомоги Україні, поки триває вторгнення.

Звітність та підзвітність. Ми рекомендуємо забезпечити високий рівень прозорості у використанні коштів Фондом відбудови, включаючи регулярні звіти та аудити.

VII. Посилення індивідуальних санкцій

Поточний контекст

У Документі Робочої групи №3 ми запропонували надійну основу для індивідуальних санкцій, включаючи заморожування активів, візові заборони, дострокове припинення повноважень членів правління або керівників державних компаній і банків у країнах санкційної коаліції, а також судові позови та втрату будь-яких державних пенсій або інших пільг, отриманих після закінчення державної служби, для осіб, які обіймають посади членів правління або вищих керівних посад у російських або білоруських компаніях або банках.¹¹ Ці принципи сьогодні так само актуальні, як і рік тому.

Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) запропонувало запровадити індивідуальні санкції – замороження активів та заборону на видачу віз – проти понад 25 000 осіб за їхню роль у російському вторгненні в Україну внаслідок їхніх дій або відповідального становища.¹² Однак навіть найактивніші країни коаліції поки що запровадили індивідуальні санкції лише проти частини з цієї кількості (приблизно 1500 осіб – США та ЄС, 1700 – Канада). Набагато більше росіян має бути піддано санкціям.

Індивідуальні санкції мають бути значно розширені як ефективне рішення, що націлене на членів російської еліти, які несуть безпосередню відповідальність за підтримку воєнних дій. Ми розглядаємо ці зусилля як малозатратний і дуже корисний захід, особливо з огляду на асиметричність ситуації: значна частина російської еліти має частину своїх активів і сім'ї на Заході, і індивідуальні санкції дуже руйнівні впливають на їхній спосіб життя, в той час як мало хто на Заході має такі зв'язки з Росією або активи в Росії.

Крім того, розширені індивідуальні санкції, ймовірно, доповнюватимуть інші види санкцій, рекомендовані в цьому документі, зокрема ті, що більше спрямовані на корпоративні та державні структури. Систематичне застосування санкцій до власників бізнесу, державних службовців і топ-менеджерів по всій Росії, визначених НАСР, також ускладнить для них можливість допомагати своїм компаніям уникати інших видів санкцій, використовуючи особисті рахунки, родичів або підставні компанії. Підвищений ризик

¹¹ Див. [Документ Робочої групи №3: Дорожня карта індивідуальних санкцій: Рекомендації щодо санкцій проти Російської Федерації](#), Міжнародна робоча група з питань санкцій, червень 2022 р.

¹² «Санкційні списки», Національне агентство з питань запобігання корупції, <https://sanctions.nazk.gov.ua/sanction-lists>.

вторинних санкцій може ще більше стримувати нову взаємодію з особами, на яких нещодавно було накладено санкції.

Запропоновані нові заходи

Систематичне розширення санкцій щодо всіх осіб, які підтримують війну. Наша пропозиція полягає в систематичному запровадженні індивідуальних санкцій проти всіх росіян, які обіймають владні посади. Будь-хто, хто служить російській державі або підтримує російський уряд, сьогодні підтримує війну. Цей список включає всіх вищих державних чиновників, вищих посадових осіб великих державних підприємств, вищих військових офіцерів, політиків, які підтримують війну, членів політичних партій, які підтримують війну, вищих журналістів і пропагандистів, діячів культури, які захищають війну, суддів, причетних до неправомірного переслідування тих, хто говорить правду про російське вторгнення, а також російських бізнесменів зі значними активами, які опосередковано фінансують війну.

Ми також пропонуємо нову цільову категорію – російські ринкові стерв'ятники. У відповідь на відтік іноземних інвесторів з російського ринку Кремль вжив заходів щодо підвищення вартості виходу для західних компаній. Як наслідок, активи переходили з рук в руки зі значним дисконтом. Не дивно, що нові власники більш прибуткових активів є близькими до Кремля. Ці компанії та їхні бенефіціари мають бути внесені до санкційних списків.

Крім того, ми закликаємо Міжнародний Олімпійський комітет (МОК), Міжнародний Паралімпійський комітет (МПК), міжнародні спортивні федерації та національні олімпійські комітети (НОК) заборонити (i) міжнародні спортивні заходи, організовані або підтримані міжнародною спортивною федерацією або НОК в Росії або Білорусі; (ii) участь російських і білоруських спортсменів у будь-яких спортивних заходах або зустрічах, організованих або підтриманих МОК, МПК, міжнародними спортивними федераціями або НОК країн санкційної коаліції; і (iii) будь-які запрошення або акредитації російських і білоруських урядовців або державних службовців на будь-які такі міжнародні спортивні заходи або зустрічі. Ми також закликаємо Міжнародну федерацію шахів (ФІДЕ) зайняти більш жорстку позицію щодо ізоляції Росії. Росіяни не повинні займати керівні посади в жодному органі ФІДЕ, а російські компанії, такі як Freedom Holding Companies і Kaspersky Labs, не повинні бути допущені до спонсорства заходів. Громадянам Росії слід заборонити брати участь у змаганнях.

Систематичне розширення змісту індивідуальних санкцій. Щодо осіб, які були ідентифіковані та піддані санкціям, ефективність цих заходів все ще залежить від дотримання візових заборон, заморожування активів та інших санкцій. Ми рекомендуємо санкційній коаліції запровадити кращий моніторинг обсягу вже запроваджених індивідуальних санкцій, зокрема, ефективності та повноти заморожування активів.

Чітке визначення того, як уникнути санкцій. Ми також пропонуємо, щоб країни санкційної коаліції визначили чіткий шлях для осіб, які можуть уникнути санкцій. Як мінімум, цей механізм повинен вимагати, щоб ці особи пішли у відставку з вищезазначених посад, а потім однозначно підтримали територіальну цілісність України в межах її міжнародно визнаних кордонів («кордонів 1991 року»), закликали Росію негайно вивести всі свої війська з української території та підтримали виплату компенсації Україні за завдану Росією шкоду, як це детально обговорено в Документі Робочої групи № 3.

Ми також усвідомлюємо, що необхідно запровадити механізм скасування індивідуальних санкцій для заохочення належної поведінки з боку осіб, які перебувають під санкціями. Як мінімум, вищезазначені кроки мають бути зроблені для того, щоб розглянути можливість скасування візової заборони та заморожування активів. Чіткі вказівки щодо того, як вийти з санкційних списків, мають стати важливим аспектом санкційної стратегії, оскільки це продемонструє, що санкційна політика орієнтована на результат. Крім того, це дасть зрозуміти, що за умови дотримання відповідних критеріїв вихід є, і, в свою чергу, стимулюватиме визначених осіб до співпраці з органами, що застосовують санкції. Таким чином, інші держави можуть знайти в настановах додаткові стимули для приєднання до санкційної коаліції, що буде корисним для розвитку національних практик виключення з переліку. В ідеалі, стратегія виключення з переліку повинна стати однорідною, однаково застосовуваною в рамках санкційної коаліції, щоб підвищити ефективність її реалізації. У наступному документі ми детально розглянемо конкретні заходи, які можуть бути застосовані для цього процесу.

Узгодження санкцій. Ми пропонуємо, щоб країни санкційної коаліції намагалися узгодити свої персональні санкції, обмінювалися даними про цільових осіб та супутніми даними для обґрунтування санкцій, а також розглянули можливість поширення санкцій на всіх осіб, які були піддані санкціям іншими членами коаліції, в тому числі й Україною. Метою має бути створення єдиного списку для всіх країн-учасниць санкційної коаліції.

Обов'язкове розкриття інформації про членство в російських політичних партіях. Ми пропонуємо, щоб у заявках росіян на отримання віз для в'їзду до країн санкційної коаліції вимагалось розкриття будь-якого членства в російській політичній партії, з презумпцією відмови для будь-яких заявок від членів російських політичних партій, які підтримують вторгнення в Україну, включаючи, але не обмежуючись, «Єдину Росію».

Члени родини та номінальні власники. Ми закликаємо поширити санкції на близьких членів сім'ї або довірених осіб у випадках, коли такі особи володіють активами підсанкційних осіб або іншим чином отримують вигоду від їхніх відносин з підсанкційними особами. Для цього країнам-учасницям санкційної коаліції необхідно ухвалити більш чітку правову базу, щоб націлити санкції на членів сімей підсанкційних осіб.

Зміни до туристичних віз для громадян Росії. Що стосується всіх громадян Росії, то деякі європейські країни, зокрема Польща, Литва, Латвія, Естонія та Фінляндія, вже запровадили заборону на в'їзд за туристичними візами. Інші країни повинні розглянути можливість зробити те ж саме. Інший варіант – додати «збір на відбудову України» до всіх віз, які видаються громадянам Росії, що подорожують до Європи та інших країн санкційної коаліції. Тоді росіяни зможуть обирати: сплатити додатковий збір і поїхати до Риму або не платити його і поїхати у відпустку до Мінська.

VIII. Визнання Росії державою-спонсором тероризму

Поточний контекст

У листопаді 2022 року Європейський парламент визнав Росію державою-спонсором тероризму (ДСТ). Він підкреслив, що «навмисні напади і звірства, скоєні російськими силами та їхніми маріонетками проти цивільних осіб в Україні, руйнування цивільної інфраструктури та інші серйозні порушення міжнародного і гуманітарного права становлять акти терору»¹³. Хоча ЄС не має надійних механізмів правозастосування, подібних до тих, що існують у законодавстві США, європейські політики висловили намір розробити правові механізми, які б надали юридичної сили їхньому визначенню «терористичної організації». Ми вітаємо цей прогрес. Ми також закликаємо Сполучені Штати проявити лідерство і нарешті визнати Росію державою-спонсором тероризму. Українцям та іншим людям у світі важко зрозуміти, як Куба опинилася в американському списку, а Росія – ні.

Важливо підкреслити важливість внесення Росії до переліку держав, яким надається режим найбільшого сприяння, для припинення російської агресії, зважаючи на те, що американське законодавство пропонує безпрецедентну систему примусового виконання. Зокрема, включення Росії до переліку держав, яким надається санкційний статус, спричиняє застосування таких заходів:

- Експортний контроль і фінанси

Заборона на весь експорт і продаж озброєнь ще більше посилить контроль за експортом, реекспортом і передачею товарів подвійного призначення, а також призведе до додаткових фінансових обмежень.

¹³ «Європарламент визнав Росію державою-спонсором тероризму», 23 листопада 2022 р., *Представництво Європейського Союзу в Україні* *Європейського Союзу в Україні*, https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/european-parliament-declares-russia-be-state-sponsor-terrorism_en

- **Вторинні санкції**

Треті сторони, які здійснюють операції з російським державним та приватним сектором, зіштовхнуться з вторинними санкціями, а отже, з додатковим дотриманням існуючих санкцій на міжнародному рівні.

- **Санкції проти приватного сектору та окремих осіб**

Внесення до списку ДСТ матиме наслідком негайне поширення фінансових санкцій США на тисячі осіб, яких ми раніше рекомендували піддати індивідуальним санкціям через їхні урядові посади, але які ще не були піддані прямим санкціям.

- **Зняття юрисдикційного та виконавчого імунітету в судах США**

Цей механізм дозволить громадянам та працівникам США подавати до суду на Росію для отримання компенсації.

Запропоновані нові заходи

Як і в нашому Плані дій від квітня 2022 року, ми закликаємо уряд Сполучених Штатів до:

- визнати Російську Федерацію державою-спонсором тероризму.
- визнати Збройні сили Російської Федерації іноземною терористичною організацією (FTO) та спеціально визначеними глобальними терористами (SDGT).
- визнати пропутінські, провоєнні політичні партії «Єдина Росія», «Комуністична партія Російської Федерації», «Справедлива Росія – за правду» (СРЗП) та «Ліберально-демократична партія Росії» (ЛДПР) організаціями, що підтримують тероризм, або особами, групами та організаціями, причетними до підтримки терористичних актів.

Зокрема, у лютому 2023 року Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) призупинила членство Російської Федерації та висловила занепокоєння щодо торгівлі зброєю між Росією та юрисдикціями, які перебувають під санкціями ООН¹⁴. Це був прогрес. Однак Росія не була внесена до чорного або сірого списку.

Ми рекомендуємо внести Росію до чорного списку, оскільки FATF вже заявила, що війна Росії в Україні становить загрозу для цілісності, безпеки та надійності міжнародної фінансової системи. Крім того, існують численні свідчення того, що державна політика

¹⁴ «Заява FATF щодо Російської Федерації», Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей, <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfgeneral/fatf-statement-russian-federation.html>

Росії спрямована на перешкоджання міжнародній системі запобігати відмиванню коштів та протидіяти фінансуванню тероризму.

ІХ. Посилення вимог до розкриття інформації

Поточний контекст

Після повномасштабного вторгнення Росії в Україну приватні компанії зіткнулися з проблемами, пов'язаними з їхньою діяльністю в Росії та Білорусі, зокрема, з питанням, чи продовжувати бізнес у звичайному режимі, чи продавати активи, припиняти або призупиняти свої зв'язки з цими країнами. Оскільки Росія чітко визначила війну проти України своїм головним пріоритетом, усі компанії, що ведуть бізнес з Росією або в Росії, фактично надають ресурси, які фінансують її військові зусилля. Цьому треба покласти край. Компанії, що базуються в демократичних країнах, не повинні надавати фінансування для вторгнення та окупації автократичної Росії в демократичну Україну.

Запропоновані нові заходи

Ми пропонуємо зобов'язати компанії та інші юридичні особи, які працюють у країнах санкційної коаліції, розкривати інформацію про свої ділові зв'язки з Росією та Білоруссю. Як мінімум, запропоновані вимоги до розкриття інформації повинні зобов'язати компанії ЄС, США, Канади, Кореї, Японії, Великої Британії та України, які мають ділові зв'язки з Росією, розкривати інформацію про наявність таких зв'язків, особи їхніх російських контрагентів та характер відносин. Аналогічне розкриття інформації має бути зроблено щодо ділових зв'язків і відносин з Білоруссю.

Таке розкриття інформації підвищить обізнаність інвесторів, кредиторів, клієнтів та інших зацікавлених сторін про діяльність цих компаній. Наявність такої інформації дозволить особам, які приймають рішення, краще розуміти вплив їхніх рішень на ринки капіталу. Викриття цих ділових зв'язків може значно збільшити репутаційні ризики для цих суб'єктів господарювання та підвищити їхні репутаційні витрати, що в ідеалі призведе до розриву їхніх зв'язків з Росією та її сателітами. Зрештою, ділові зв'язки з державою, яка здійснює агресію такого рівня, як Росія проти України, мають бути визнані неприйнятними.

Визначення «ділових зв'язків з Росією». Ми пропонуємо ввести в обіг поняття «ділові зв'язки з Росією» наступним чином:

- власниками компанії є російські громадяни, резиденти або юридичні особи;
- до складу керівних органів компанії, таких як рада директорів або правління, входять громадяни або резиденти Росії;

- компанія має будь-які комерційні відносини з російськими контрагентами, в тому числі з юридичними особами, що контролюються Росією;
- компанія має дочірні компанії, філії, представництва або інші підрозділи, що діють на території Росії;
- компанія має будь-які спільні підприємства з російськими громадянами, резидентами або юридичними особами;
- компанія володіє будь-якими частками (акціями) в юридичній особі, що має місцезнаходження в Росії або контролюється нею;
- компанія володіє будь-якими цінними паперами, окрім акцій юридичної особи, резидентом якої є Росія або яка перебуває під її контролем; та/або
- компанія має кредити або інше фінансування від юридичних осіб, резидентів або підконтрольних Росії.

Наступний перелік може слугувати прикладом того, що може містити обов'язкове розкриття інформації:

- Загальна сума активів, якими володіє фірма в Росії
 - Необхідно розкрити всю повну або часткову власність на підприємства або майно в Росії;
 - Необхідно вказати приблизну вартість кожного активу;
- Кількість працівників, яких фірма має в Росії через дочірні компанії або через підприємства, що перебувають у частковій власності;
- Сума податків, сплачених фірмою до російського бюджету за останні 3 роки;
 - Федеральні податки – прибуток, ліцензії, тарифи, ПДВ, рента за користування природними ресурсами тощо;
 - Податки на зайнятість – скільки податків працівники фірми сплатили державі-агресору (можна наближено);
- Орієнтовний обсяг продажів російським юридичним особам та споживачам;
- Орієнтовний обсяг закупівель (товарів і послуг) у російських суб'єктів господарювання;
- Плани щодо управління ризиками фірми на постійній основі.

Механізми забезпечення примусового виконання. Регулятори фондового ринку та фінансові регулятори повинні зобов'язати підконтрольні їм компанії розкривати інформацію про свої ділові зв'язки з Росією через постійне розкриття інформації та звітність про істотний розвиток, як частину річних та проміжних звітів, а також на своїх вебсайтах.

Відповідні вимоги можуть бути встановлені шляхом внесення змін до вторинного або первинного законодавства відповідних країн або запровадження конкретних вимог до розкриття інформації регуляторами фондового ринку та фінансовими регуляторами відповідних країн. Галузеві органи можуть запровадити нові вимоги та рекомендації для

банків щодо впровадження додаткових процедур «Знай свого клієнта» (Know Your Customer/KYC), які дозволять виявляти зв'язки з Росією та перевіряти клієнтів на предмет потрапляння до санкційних списків.

Поширення. Ці вимоги повинні також поширюватися на ділові зв'язки з країнами, які опосередковано підтримують вторгнення Росії в Україну, такими як Білорусь або Іран. Запропоновані правила розкриття інформації також можуть бути поширені на країни, що підпадають під наступні критерії: (i) юрисдикції з високим рівнем ризику, на які поширюється заклик до дій, визначений FATF; та (ii) держави-спонсори тероризму.

Реалізація. Запропоновані заходи можуть бути реалізовані в такій послідовності:

- **Добровільне зобов'язання про розрив ділових зв'язків з державою-агресором**

Цей механізм передбачає, що компанії добровільно припинять свої ділові зв'язки з Росією, щоб продемонструвати соціально відповідальну поведінку, яка відповідає екологічним, соціальним та управлінським (ESG) нормам і зобов'язанням. Для цього авторитетні міжнародні компанії, які вже розірвали зв'язки з Росією, могли б створити платформу.

Ці компанії повинні надати докази того, що вони не мають зв'язків з Росією, підписати бізнес-пакт, який зобов'язує не мати таких зв'язків, і розкрити інформацію про своє членство в бізнес-пакті на своїх вебсайтах. Інформація про бізнес-пакт та список учасників має бути оприлюднена на вебсайті компанії. Будь-яка компанія, що бажає приєднатися до ініціативи, повинна мати можливість це зробити.

- **М'яке право**

Конкретні рекомендації щодо припинення ділових зв'язків з Росією можуть бути запроваджені як частина рекомендацій «м'якого права» в ЄС, США та Великій Британії, щонайменше. Одним із механізмів може стати внесення змін до національних кодексів корпоративного управління. Компанії повинні будуть пояснити (за принципом «дотримуйся або поясни») свої ділові зв'язки з Росією, якщо такі є.

Ці рекомендації може запровадити міжнародна організація, що встановлює стандарти, наприклад, Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Відповідні рекомендації можуть бути частиною оновлених Принципів корпоративного управління G20/ОЕСР або окремими настановами щодо відповідального ведення бізнесу у воєнний час.

- **Жорстке право**

Конкретні рекомендації щодо припинення ділових зв'язків з Росією також можуть бути запроваджені як законодавча вимога в ЄС, США та Великій Британії, як мінімум. Головною перевагою такого підходу є забезпечення примусового виконання. Як тільки заборона на ділові зв'язки з Росією стає частиною правил лістингу або інших нормативних

активів, компанії зобов'язані їх виконувати, інакше їм загрожують санкції з боку фінансових регуляторів.

Х. Підтримка виходу бізнесу з Росії

Поточний контекст

З лютого 2022 року майже 1 400 іноземних компаній залишили Росію¹⁵, з них понад 200 продали або списали активи в Росії, а 1 200 оголосили про скорочення або тимчасове припинення діяльності. Більшість транснаціональних корпорацій залишили або суттєво скоротили свою присутність в Росії з перших місяців війни. Однак понад тисяча іноземних компаній залишаються в Росії.

Згодом російський уряд вжив заходів щодо збільшення вартості виходу для західних компаній. З серпня 2022 року особливо обмежувальні заходи застосовуються до юридичних осіб та громадян «недружніх держав», що в широкому сенсі відповідає санкційній коаліції і включає США, країни-члени ЄС, Велику Британію, Австралію та Канаду. Наприклад, російське законодавство тепер дозволяє не враховувати голоси іноземних акціонерів та членів правління. Продаж акцій компаній, що підпадають під санкції, вимагає схвалення президента, а західний бізнес зобов'язаний продавати активи зі знижкою не менше 50% від ринкової вартості, зазначеної у звіті про оцінку активів, і пропонувати відстрочку платежу на один-два роки та/або взяти на себе зобов'язання добровільно перерахувати до федерального бюджету не менше 10% від вартості угоди.

Запропоновані нові заходи

А. Відмовитися від інвестицій з Росії

Ми закликаємо компанії, які є власниками або мають штаб-квартири в країнах, що підпадають під санкції, вивести активи з Росії¹⁶, щоб їхні бізнес-операції та податкові платежі не підтримували російську війну в Україні. Погіршення регуляторного режиму в Росії, вихід з якої стає все більш складним і дорогим, свідчить про те, що якнайшвидший вихід з країни є виваженим фінансовим рішенням. Ми особливо рекомендуємо іноземним компаніям скоротити масштаби діяльності та ініціювати ліквідацію російських дочірніх компаній. Ми також наголошуємо на важливості того, щоб компанії, які працюють у

¹⁵ Для більш детальної інформації, будь ласка, дивіться аналіз Єльської школи менеджменту за посиланням: <https://som.yale.edu/story/2022/over-1000-компаній-згорнули-операції-в-Росії-декілька-з-них-залишилися>.

¹⁶ Детальніше див. аналіз КШЕ за посиланням <https://leave-russia.org>.

технологічно інтенсивних секторах, вжили заходів для запобігання отриманню Росією доступу до їхньої інтелектуальної власності та технологічних можливостей після їхнього відходу.

В. Ініціювати інвестиційний арбітраж для відшкодування збитків, спричинених дискримінаційним російським законодавством

Росія має понад шістьдесят чинних двосторонніх інвестиційних договорів (ДІД) з більшістю країн-членів ЄС та іншими країнами, такими як Канада, Японія, Корея, Швейцарія та Великобританія. Між Росією та США немає ДІД, але американські компанії можуть ініціювати інвестиційний арбітраж, якщо вони структурують свої інвестиції в Росії через юрисдикцію, яка має російський ДІД.

За результатами попереднього аналізу, російські обмежувальні заходи порушують майже всі міжнародно визнані стандарти захисту інвестицій, включені до більшості двосторонніх угод про заохочення та взаємний захист інвестицій, включаючи справедливе та рівноправне ставлення до інвесторів, захист від незаконної експропріації (прямої та поступової), а також захист від раптових несприятливих змін у законодавчому регулюванні. Тому ми рекомендуємо транснаціональним корпораціям скористатися перевагами чинних двосторонніх угод про заохочення та взаємний захист інвестицій та ініціювати інвестиційні арбітражні розгляди проти Росії. Ми також рекомендуємо розглянути можливість створення «консорціуму» позивачів на доарбітражній стадії спору з метою здійснення тиску на російський уряд.

С. Оподатковувати дивіденди від російських компаній та обмежити виплат дивідендів росіянам

Ми пропонуємо країнам санкційної коаліції запровадити наступні законодавчі вимоги: (i) 100% податок на дивіденди та інші доходи, отримані з Росії, для компаній, зареєстрованих у країнах санкційної коаліції, починаючи з 24 лютого 2022 року; (ii) обмеження будь-яких виплат дивідендів або інших доходів від цінних паперів компаніям, зареєстрованим у Росії, та російським резидентам; та (iii) законодавчий акт, який гарантуватиме, що ці кошти будуть акумульовані та використані для фінансування потреб відновлення України.

Д. Розкривати інформацію про бізнес з Росією та Білоруссю

Як зазначалося в попередньому розділі, ми рекомендуємо, щоб регуляторні органи санкційної коаліції вимагали повного розкриття всіх активів і бізнесу, що ведеться з Росією та Білоруссю, а також з російськими та білоруськими компаніями в третіх країнах, із заявою про політику ради директорів щодо бізнесу з Росією, поки триває війна. Ми вважаємо, що світло – найкращий дезінфікуючий засіб. Оприлюднення інформації також зробить запропоновані заходи більш ефективними.

XI. Посилення примусового виконання

Поточний контекст

З початку війни Росія використовувала різноманітні схеми, щоб уникнути санкцій, зокрема, у сфері нафти, торгівлі, фінансів та імпорту критично важливих технологій і компонентів. У відповідь країни санкційної коаліції ретельно працюють над тим, щоб не допустити обходу санкцій. Хоча ЄС ще не запровадив кримінальну відповідальність за порушення санкцій, він оголосив про створення Репозиторію обміну інформацією щодо санкцій для покращення інформаційних потоків між країнами-членами ЄС та Комісією, а також дозволив запроваджувати вторинні санкції. Сполучені Штати створили оперативну групу KleptoCapture, міжвідомчий правоохоронний орган, який займається забезпеченням дотримання російських санкцій.

Втім, тут є місце для вдосконалення. У багатьох юрисдикціях було висунуто численні пропозиції щодо посилення примусового виконання, але порушення санкцій досі не криміналізовано в усіх країнах санкційної коаліції.¹⁷ Створення українського загальнодержавного органу для координації санкційної політики також сприяло б підвищенню ефективності.

Запропоновані нові заходи

A. Негайне виконання

Вторинні санкції. Влада США та ЄС має запровадити вторинні санкції проти суб'єктів, причетних до ухилення від санкцій. Найголовніше, нові санкції мають бути застосовані до тих, хто сприяє імпорту в Росію товарів, технологій, техніки та обладнання подвійного призначення, а також російському експорту вуглеводнів та інших сировинних товарів.

Блокувати доступ до ділових та фінансових «тихих гаваней». Ми закликаємо санкційну коаліцію до політичного діалогу з міжнародними фінансовими центрами та офшорними юрисдикціями, щоб запобігти отриманню російськими компаніями та заможними особами, що потрапили під санкції, доміцилію або громадянства, а також перенесенню їхніх операцій. Ми також рекомендуємо Visa та Mastercard запобігати необґрунтованій видачі карток громадянам Росії в інших країнах на підставі фальшивих

¹⁷ Див, напр., Аналітична записка DGAP № 29, *Суворі та єдині: Покращення виконання санкцій ЄС*, https://dgap.org/system/files/article_pdfs/DGAP-PolicyBrief-2022-29-EN_0.pdf.

документів, наприклад, вимагати від заявників надання додаткового підтвердження резидентства разом із національним кодом або страховим номером.

Спільні дані про санкції та порушників. Ми пропонуємо урядам країн санкційної коаліції створити та обмінюватися єдиним вичерпним переліком юридичних та фізичних осіб, проти яких запроваджено санкції, які саме санкції та які члени коаліції, що підтримують Україну, їх запровадили. Такий обмін інформацією має бути доповнений переліком усіх компаній, проти яких було розпочато виконавчі дії, та результатами цих виконавчих дій. Обмін інформацією про схеми ухилення від санкцій, включаючи такі методи, як зміна кодів митної класифікації, видача підробленої документації та сертифікатів, приховування передбачуваного походження або призначення товарів, допоможе правоохоронним органам країн, що входять до санкційної коаліції.

Система світлофорів для оцінки дотримання вимог країнами. Ця система може застосовуватися до країн, які можуть бути залучені в торгівлю з Росією, при цьому «червоне» світло світлофора буде означати посилені процедури оформлення та погодження для торгівлі.

Створення загальнодоступного ресурсу з даними про російську торгівлю. Така інформація може бути зібрана з двосторонніх джерел, і таким чином показувати еволюцію російського імпорту та експорту, особливо за такими ключовими статтями, як нафта і газ, товари подвійного призначення, машини та обладнання.

Номінальний бенефіціар. Ми пропонуємо, щоб санкції, які застосовуються до кінцевого власника та контролера активів, також застосовувалися до будь-якої номінальної особи, якій було надано формальне право власності на активи в рамках стратегії ухилення від санкцій.

Фахівці з управління капіталом. Ми також пропонуємо зосередити увагу на фахівцях з управління капіталом, які надають юридичні, трастові, інвестиційні, бухгалтерські та інші подібні послуги російським олігархам та іншим елітам, які намагаються уникнути санкцій. Нещодавнє дослідження, що ґрунтується на мільйонах записів зі злитих документів, відомих як «Panama, Paradise, and Pandora Papers leaks», свідчить про те, що мережі менеджерів з управління капіталом, які обслуговують російських олігархів, є дуже крихкими і вразливими до значних порушень, якщо усунути навіть невелику кількість найважливіших посередників.¹⁸ Існуючі заборони на експорт послуг щодо елементів цих послуг з управління капіталом мають бути гармонізовані, розширені та посилені. Необхідно запровадити додаткові вимоги до звітності менеджерів з управління активами, а також нові вторинні санкції щодо найбільш важливих посередників.

¹⁸ Хо-Чун Герберт Чан, Брук Гаррінгтон, Фень Фу, Деніел Н. Рокмор, Складні системи секретності: офшорні мережі олігархів, PNAS Nexus, Vol. 2, no. 3, травень 2023, <https://doi.org/10.1093/pnasnexus/pgad051>.

В. Інституційний примус

Експертна панель. Ми пропонуємо створити установу для моніторингу та звітування про дотримання санкцій щодо Росії в різних юрисдикціях. Такий орган може бути створений за зразком існуючої Групи експертів РБ ООН з питань санкцій щодо Північної Кореї. На нього можна було б покласти завдання збирати та аналізувати дані, надавати рекомендації щодо розробки та застосування санкцій, а також виконувати роль експертного центру з питань санкцій.

Договір. Ми пропонуємо укласти міжнародний договір між партнерами України для посилення співпраці, включаючи криміналізацію порушень санкцій щодо Росії в усіх країнах санкційної коаліції, а також забезпечити правову основу для міжнародного співробітництва у виявленні та заморожуванні санкційних активів.

XII. Розширення санкційної коаліції

Поточний контекст

Країни, що представляють більшу частину світової економіки, є частиною коаліції, яка підтримує Україну і накладає санкції на Росію. Проте багато країн Африки, Азії, Латинської Америки та Близького Сходу не входять до цієї коаліції. Деякі прогалини в режимі санкцій – такі як продовження купівлі Індією російської нафти або надання фінансових послуг Об'єднаними Арабськими Еміратами – добре відомі. Інші зараз виявляються через опубліковані дані про торгівлю за 2022 рік, які демонструють для багатьох країн сплеск торгівлі з Росією з початку війни.¹⁹ Ми пропонуємо стратегію, яка дозволить розширити санкційну коаліцію та переконати більше країн приєднатися до підтримки України.

Запропоновані нові заходи

А. Дипломатичний діалог

Посилення публічної дипломатії. Ми рекомендуємо активізувати дипломатичні зусилля для боротьби з російським наративом про те, що пов'язані з війною проблеми з продовольчою безпекою чи іншими питаннями ланцюгів постачання є наслідком західних

¹⁹ Таня Бабіна, Бенджамін Хільгеншток, Олег Іцхокі, Максим Миронов та Еліна Рибакіна, «Оцінка впливу міжнародних санкцій на експорт російської нафти», 23 лютого 2023 року, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4366337.

санкцій. Насправді вони є наслідком войовничої поведінки Росії та неспровокованої агресивної війни в Україні.

Швидка реакція на дії російської дипломатії. Ми рекомендуємо здійснювати моніторинг російських дипломатичних ініціатив по всьому світу (таких як підписання меморандумів про співпрацю з африканськими країнами та африканськими організаціями) та розробляти ефективні контрзаходи. Враховуючи значні дипломатичні ресурси Росії, такі заходи мають вживати всі країни санкційної коаліції, а не лише Україна.

В. Позитивні стимули

Забезпечити позитивні стимули для зближення з Україною. Було б корисно працювати з третіми країнами над пошуком взаємовигідних рішень (таких як обмеження ціни на нафту або передача «зелених» технологій) для їхніх економік, які б використовували значну економічну та соціальну привабливість Заходу. Наприклад, країни могли б запропонувати привабливі торговельні угоди і доступ до ринків або піти на візові та туристичні поступки в обмін на співпрацю з санкціями і дії, спрямовані на розрив фінансово-економічних зв'язків з Росією.

Розробити альтернативні пропозиції для боротьби з пропозиціями Росії. Необхідно розробляти альтернативи російським пропозиціям у третіх країнах у ядерній, нафтогазовій, гірничодобувній та оборонній галузях. Вони повинні супроводжуватися викриттям недоліків довгострокової взаємодії з Росією, а також підкресленням технологічних і фінансових переваг співпраці з Україною та країнами санкційної коаліції.

С. Економічний тиск

Економічні важелі. Ми рекомендуємо визначити існуючі економічні та торговельні поступки та сигналізувати про потенціал для призупинення пільг у разі відсутності конструктивної взаємодії щодо обмежень для Росії.

Вторинні санкції. Важливо також активізувати застосування екстериторіальних санкцій щодо юридичних та фізичних осіб у третіх країнах, які сприяють ухиленню Росії від санкцій.

Залучення бізнесу. Паралельно країни можуть посилити економічний тиск, мобілізуючи більшу участь міжнародного бізнесу через просування більш суворих процедур «знай свого клієнта» та механізмів інформування для викриття ухилення від санкцій.

Примітка: Зазначення організації наведено лише з метою ідентифікації і не означає схвалення спільних поглядів з підписантом.

Доктор Андерс Ослунд, старший науковий співробітник Стокгольмського форуму «Вільний світ».

Сергій Алексащенко, член правління Фонду «Вільна Росія».

Алекс Башинський, магістр права, сертифікований фахівець з глобальних санкцій, співзасновник Навчального інституту глобальних санкцій.

Торбйорн Беккер, директор Стокгольмського інституту перехідної економіки, Стокгольмська школа економіки.

Деніел Берковіц, професор економіки, Університет Піттсбурга.

Ольга Белкова, директорка з корпоративних питань, Оператор газотранспортної системи, колишній народний депутат України.

Едвард Чоу, старший науковий співробітник Центру стратегічних та міжнародних досліджень.

Енн Л. Клуанан, Доцентка з питань національної безпеки, Військово-морська аспірантура та викладач Центру міжнародної безпеки та співробітництва (CISAC), Стенфордський університет. *Погляди, викладені тут, є моїми власними, а не ВМС США, Міністерства оборони чи уряду.*

Тетяна Дерюгіна, доцентка кафедри фінансів, Університет Іллінойсу.

Анастасія Федик, доцентка кафедри фінансів, Школа бізнесу Хааса, Каліфорнійський університет – Берклі; співорганізаторка групи «Економісти для України».

Юрій Городніченко, президент компанії Quantedge, професор економіки, факультет економіки Каліфорнійського університету в Берклі; співорганізатор групи «Економісти для України».

Денис Гутенко, стипендіат програми «Нові українські лідери» Стенфордського університету, та колишній голова Державної фіскальної служби України.

Бенджамін Хільгеншток, старший економіст Київської школи економіки.

Джеймс Ходсон, головний виконавчий директор Фонду «AI for Good»; співорганізатор групи «Економісти для України».

Ерік Джонсон, колишній керуючий директор Cambridge Associates та колишній співробітник Ради національної безпеки, Ситуаційна кімната Білого дому.

Бронте Касс, програмний менеджер, Інститут міжнародних досліджень Фрімена Споглі (FSI), Стенфордський університет; помічник координатора, Міжнародна робоча група з питань російських санкцій.

Том Кітінг, директор Центру досліджень фінансових злочинів та безпеки, RUSI.

Доктор Крейг Кеннеді, науковий співробітник Центру досліджень Росії та Євразії ім. Девіса Гарвардського університету та колишній заступник голови правління Bank of America Merrill Lynch.

Тайлер Кустра, доцент кафедри політики та міжнародних відносин Ноттінгемського університету.

Джеремі Левін, Гарвардська школа права 2022.

Олександр Лисенко, член правління Професійної асоціації корпоративного управління (ПАКУ).

Майкл Макфол, Директор Інституту міжнародних досліджень Фрімена Споглі (FSI), професор політології та старший науковий співробітник Інституту Гувера Стенфордського університету; координатор Міжнародної робочої групи з питань російських санкцій.

Дінша Містрі, науковий співробітник Інституту Гувера та Стенфордської школи права.

Річард Морнінгстар, колишній посол в Європейському Союзі, посол в Азербайджані та спеціальний посланник з питань євразійської енергетики.

Тимофій Милованов, президент Київської школи економіки; доцент Піттсбурзького університету.

Олександр Новіков, Голова Національного агентства з питань запобігання корупції, Україна.

Лукаш Рейчел, доцент економіки, Університетський коледж Лондона.

Д-р Бенджамін Л. Шмітт, старший науковий співробітник Центру енергетичної політики Кляйнмана, Університет Пенсильванії; науковий співробітник Гарвардсько-Українського наукового інституту; старший науковий співробітник Центру аналізу європейської політики (СЕРА); науковий співробітник програми «Переосмислення дипломатії» та співзасновник Лабораторії космічної дипломатії, Університет Дьюка.

Моріц Шуларік, професор, Sciences Po Paris та Боннського університету.

Стівен Сестанович, професор Школи міжнародних та суспільних відносин Колумбійського університету; старший науковий співробітник Ради з міжнародних відносин.

Наталія Шаповал, віцепрезидентка з питань політичних досліджень, Київська школа економіки.

Джеффри А. Зонненфельд, старший помічник декана з питань лідерства та професор практики лідерства Лестер Краун, Єльська школа менеджменту.

Вільям Б. Тейлор, колишній посол США в Україні; віцепрезидент з питань Росії та Європи, Інституту миру США.

Стівен Тіан, директор з досліджень Інституту лідерства для вищого керівництва Єльського університету.

Павло Верхняцький, керуючий партнер, директор COSA.

Владислав Власюк, магістр права, секретар Української робочої групи з питань російських санкцій.

Дарія Зарівна, менеджер з комунікацій Української робочої групи з питань санкцій

Анна Власюк, наукова співробітниця Інституту Київської школи економіки.

Агія Загребельська, Національне агентство з питань запобігання корупції, Україна.